

Megtalált örökség: a Szent Márton kultusz újraéledése Utrechtben

A hollandiai Utrecht a Szent Márton Európai Kulturális Útvonal egyik kiemelt állomása. Bár maga a püspök soha nem járt Utrechtben, a segítő szentet övező kultusz – közte az évente rendezett Szent Márton fesztivál – mégis az egyik legfontosabb közösségszervező erő a városban.

Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ Szent Márton Európai Kulturális Útvonal köré szerveződött nemzetközi hálózat különösen aktív tagja: a fizetett alkalmazottak nélkül működő, szép eredményekkel büszkélkedő központ munkáját és a város Szent Márton hagyományait Maarten van Ditmarsch, a szervezet elnöke és Rien Sprenger fejlesztési munkatárs mutatta be. A két szakember témában tartott előadását a hazai érdeklődők a „Közösségteremtő Szent Márton” konferencián* hallgathatták meg 2016. szeptember 30-án Szombathelyen.

Mit érdemes tudni Utrecht városáról?

Rien Sprenger: Utrecht az azonos nevű holland tartomány székhelye és legnépesebb városa, több mint 300 ezer fős lakosságával Hollandia negyedik legnagyobb városa. Utrecht régi városközpontja

számos, a legkorábbi időkől származó régi épülettel büszkélkedhet. Két leghíresebb nevezetessége a Dómtorony, ami egykor a Szent Márton-katedrálishoz tartozott és a város csatornahálózata.

Utrecht városa egy fontos pontja volt a Nyugat-Római Birodalomnak. Vallási központként is szolgál, így több monumentális templom is fennmaradt, mint a román stílusú Szent Péter és Szent János-templomok, a gótikus Szent Jakab és Szent Miklós-templomok, valamint az úgynevezett Buurkerk, ami ma már múzeumként működik. A város az utrechti érsek, a legfontosabb holland római katolikus vezető székhelye, továbbá az ókatolikus egyház központja és egyben a holland protestáns egyház hivatalinak székhelye is.

Krisztus után 600 körül alapították az első katedrális Utrechtben. Az utrechti Szent Márton-katedrális és a Dómtorony francia gótikus stílusban épült. A katedrális Szent Márton tiszteletére az ő nevével szentelték fel 1023-ban, azonban 1580 óta református templomként funkcionál. A Dómtorony 112 méter magas 1321-től 1382-ig építették. Adalbold Dómként is ismerik az épületet, ami azonban 1253-ban leégett. Hendrik van Vianen

püspök vezetésével 1254-ben újra megnyitották az építkezést, a mai gótikus stílusú formáját ezután nyerte el, ez az ország legmagasabb temploma. A gótikus dóm építését a 16. században is folytatták. 2004-ben 750 évvel a templom építésének kezdete után az elpusztított részeket átmenetileg újjáépítették.

Hollandia legnagyobb egyeteme, az Utrechti Egyetem mellett a város több más felsőoktatási intézménynek is otthont ad. Az országon belüli központi helyzetének köszönhetően fontos vasúti és közúti csomópont. Kulturális rendezvények számát tekintve a második helyet foglalja el Hollandiában, Amsterdam után.

Kérem, mutassák be az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ tevékenységét és történetét! Hányan és milyen szakmai háttérrel dolgoznak a Központban?

Rien Sprenger: Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ 2001-ben kezdte meg működését. A központnak nincs fizetett alkalmazottja, de tíz önkéntes segíti a munkát, akik különböző szakmai háttérrel rendelkeznek. A központ a különböző szakmai szervezeteket a kulturális, szociális és egyházi területen arra ösztönzi Utrechtben,

* A Nemzeti Művelődési Intézet és a Szent Márton Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa közös rendezvénye

Rien Sprenger

hogy olyan programokat dolgozzanak ki, amelyek képviselik azt a város védőszentjéhez, Szent Mártonhoz, köthető szimbolikus értéket, ami az egymással való megosztásban testesül meg. 2009-től a központ magáénak tekinti és elfogadja az Európa Tanács Kulturális Útvonala alapvető értékeit is.

Önöknek személy szerint mit jelent Szent Márton öröksége, hagyatéka? Milyen indíttatásból mélyültek el Szent Márton kutatásában? Mit gondolnak, a mai ember számára milyen üzenetet hordoz a szent mártoni örökség?

Rien Sprenger: Nekem személyesen Szent Márton öröksége és hagyatéka a városunk viszonylatában elsősorban egy szellemi kulturális örökségként értelmezhető. Gyermekként világi (és nem keresztény) neveltetésben részesültem. Mindig is érdekelt a népművészet, a színház és a közösségi művészet; mint az olyan régi holland tradíció, amikor gyermekek ajtóról ajtóra járnak Szent Márton dalokat énekelve, gyümölcsöket és cukrokat cserélgetve.

2007-ben útnak indítottunk a város egyik legszegényebb és kulturálisan sokszínű környékén a helyi általános iskolával és az Utrechti Béke Szerződés Közösségi Művészeti Laborral közösen egy kis Szent Márton parádét, ahol

Maarten van Ditmarsch

gyermekek és szüleik lámpásokkal egy zenészcsoporttal együtt vonulnak fel az utcákon. Ezt követően az újságok képeket közöltek a parádéről, így mindenki láthatta a különösen sokszínű eseményt: keresztény, muzulmán, és nem valóságos családok gyermekei közösen ünnepelnek és élvezik ezt a kulturális találkozót. Néhány évvel később felmérést készítettünk az Utrechti Művészeti Iskola tanulóinak közreműködésével, hogy kiderítsük, ismerik-e Utrecht város lakói Szent Mártont, a város védőszentjét? Szinte senki nem ismerte ezt a római karaktert és a történelmi hátterét.

Amikor 2010-ben a helyi önkormányzattól egy új kulturális projekt kidolgozására kaptunk felkérést a népművészet és a szellemi kulturális örökség tárgykörében, kezdeményeztük a Szent Márton körmenet újrászervezését, hangsúlyozandó az egymással együttműködő állampolgári hozzáállás kialakítását; és egy nagy városi esemény megvalósítását, a kulturálisan sokszínű kerületekből származó gyermekek és szüleik, valamint alkotók, művészek aktív részvételével.

Annak ellenére, hogy a középkorban ez a felvonulás még egy katolikus tradíció volt, mára ez megváltoztattuk, egy több embert megszólító, dinamikus, világibb, interkulturális eseménnyé változtatva a

védőszent ünnepét a város minden lakosa számára. A program megvalósításában az univerzális célokat és értékeket hangsúlyoztuk, mint a szolidaritás, béke, emberi jogok és fenntarthatóság – ezáltal a fesztivál egy többé kevésbé helyi „UNESCO-szent” ünnepévé lényegül át.

Maarten van Ditmarsch: Nekem, mint protestáns kereszténynek, Szent Márton ékes példája annak, hogy az ember ereje miképpen alakul át döntően a kegyelemben és szolidaritásban. Napjainkban a Szent Márton által képviselt értékek és normák követésének különös jelentőséget ad a Nyugat Európában uralkodó individualizmus és fogyasztói társadalom.

Miután a 16. században a kálvinizmus vált államvallássá, a szentek ábrázolása a művészetben háttérbe szorult, így Szent Mártonról is ritkán születtek alkotások. Sok más mellett a város zászlajából is kikerült a védőszent. Az ezt követő évszázadokban egy toleránsabb társadalom kialakulásával ez a tendencia lassan megváltozott. Mégis, egészen a 20. század végéig tartott, amíg Szent Márton – aki „formálisan” a város védőszentje – újra több figyelmet kapott. Kálvinista keresztényként még mindig nagy kihívást jelent számomra, hogy

rát három alkalommal mutatják be. Ebben a katedrálisban a rendezvények, a korábbi évekhez hasonlóan, egy Szent Márton ökumenikus esttel és fogadással fejeződnek be.

Különböző protestáns, ókatolikus és római katolikus templomi közösségek Utrechtben a maguk módján figyelmet szentelnek Szent Márton értékeinek a zenei kifejezés, színdarabok, prédikációk és előadás vagy beszélgetések során. Első alkalommal a római katolikus katedrálisban (három katedrális van Utrechtben) egy koncertet tartanak, ahol különböző gregorián darabokat adnak elő Szent Márton tiszteletére.

Hatodik alkalommal rendezik meg a Szent Márton parádét, felvonulást szélesebb körű nemzetközi orientációval. Ezek, köztük persze sok gyermek és szülőik, sétálnak végig a csatornák és a városközpont árcai mentén kivilágított szobrokkal, zenekarok kíséretében. A múzeumban, a Szent Katalin-kolostor múzeumban, egy egykori kolostorban, különböző gyermekeknek szóló palotajátékot és kisenekari műveket adnak elő,

miképpen lehet Szent Márton legmeghatározóbb értékeit átalakítani a jelen korunk szükségleteihez. Ezek olyan értékek, melyeket tisztázni és érthetővé kell tenni nem keresztény honfitársaink számára egy változó társadalomban.

Utrecht Hollandia leggyorsabban fejlődő városa. Egy ilyen gyorsan fejlődő társadalomban különösen fontos a határozott kiállás és a nyitottság az elesett emberek iránt. A helyi önkormányzat egykori tagjaként jó volt megtapasztalni, hogy az emberi jogok szinte minden, az önkormányzati testületben helyet foglaló fél számára kiemelt jelentőséggel bírnak. Abban az időszakban, amikor felelős döntéshozó voltam, hozzájárulhattam három egyszerű kiinduló pont kidolgozásához, az Utrechti Alapelvekhez: a kulturális, etnikai és vallási sokszínűség elfogadása; a művészet és kultúra ereje a szociális fenntarthatóságban és végül a tudás és tapasztalat megosztása a társadalmi hálózatok kialakításáért és megújításáért. Ezen alapelvekhez hozzájárulva, jelenlegi feladataimban Szent Márton értékeinek nagykövetévé próbálok válni.

Hogyan ápolják Szent Márton örökségét Utrechtben, és ezeknek milyen módon része kiemelt rendezvényük, a november 11. körül megrendezésre kerülő Szent Márton fesztivál?

Rien Sprenger: 2016-ban a központ és partnerszervezetei 35 eseményt szerveznek november 5. és 14. között. Közülük néhány esemény több napig is tart. Az évfordulóra tekintettel a helyi önkormányzat és a magánalapok is több forrást biztosítottak. Partnerszervezeteink sok kreativitással járultak hozzá a rendezvényhez, köztük számos önkéntes támogat minket erőfeszítéseivel és idejével. Sajnos, egyenként bemutatni a közreműködőket nagyon hosszadalmas lenne, de következzenek egy általános összefoglaló a szerzőgázó tevékenységükről: a Szent Márton-katedrális, amit *Domkerknek* is hívnak, lesz a helyszíne néhány kiemelt eseménynek ebben az évben. Hat héten keresztül kiállítás tartunk az egymással való megosztás, béketeremtés és annak érvényesítése tárgykörében Szent Márton szellemében, „Share art in Free-Dom” címmel. Az Utrechti Vizuális Művészek Társasága – „Kunstliefde” – tíz tagja átalakítja ezeket az értékeket festményé, szobrokká és térbeli eszközökké. A katedrálisban Szent Mártonhoz kötődő művet játszanak számos alkalommal, és kínai lámpákat is készítenek például.

Fontos mozzanat az első alkalommal a Martine és Martinus Operában játszott darab, melyet a város ismert művészei írtak, és helyi zenészek adnak elő. Az ope-

emellett egy szabadtéri étkezde is rendelkezésre áll majd. Négy másik múzeumban és galériában további foglalkozásokat tartanak, mind-mind Szent Márton tiszteletére.

Az előadásokat az Utrechti Középkori Tanulmányok Központja tartja: a munkatársak vezetett túrákat szerveznek a város azon pontjaira, ahol Szent Mártonnal kapcsolatos helyek találhatóak. Érdeemes megemlíteni a mini operát „Mártontól Merkelig” címmel, amit a holland pápa, VI. Adorján palotájában adnak elő. Ez az opera aktuális európai témát boncolgat: ki fogadja be a menekülteket a város kapuinál?

Ötödik alkalommal a Szent Márton piacot is megtartják a városháza közelében fekvő hidakon és tereken. A piac középkori hangulatú, mindenféle varázslóval, zenésszel, kézművessel, helyi és ott-hon készült termékkel.

Természetesen november 11-én a város hivatalos zászlaját (Szent Mártonnal a fehér részen) a város polgármestere helyezi ki, közben különböző általános iskolákban tanuló gyermekek száza régi és új Szent Márton dalokat énekelnek – őket egy zenekar kíséri –, s a Szent Márton harangot is megszólaltatják.

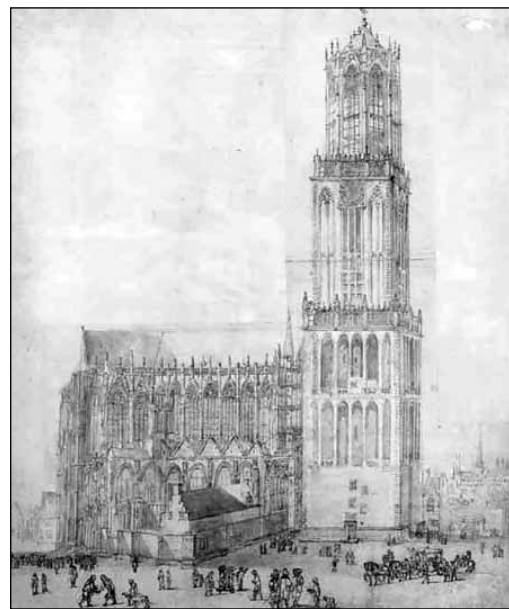
Végül a központi könyvtárnak van egy különleges programja.

Egy ünnepség keretében átadják a Szent Márton Köpönyeg-díjat a katedrálisban. A rendezvény elindulása óta, egyre több, különböző környékről érkező gyermek vesz abban a vidám menetben, mely alatt a fiatalok kínai lámpásokkal, Szent Márton dalokat énekelve járnak a város utcáit, cukorkákat, ruhákat és élelmiszert gyűjtendő a szegények számára. Ehhez hasonló eseményeket gyakran rendeznek a város különböző pontjain iskolák, templomok és bolttulajdonosok részvételével.

Utrecht városa is része a Szent Márton Európai Kulturális Útvonalnak. Ehhez kapcsolódóan beszélne néhány mondatban a nemzetközi kapcsolataikról?

Az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ tagja a Szent Márton Európai Kulturális Útvonalak nemzetközi hálózatának. Ebben a partnerségben különleges feladata, hogy a flamand és francia partnerekkel együttműködve fejlessze az utrechti zárandokutat. Elképzelésünk szerint a kultúrák közötti párbeszéd a találkozók révén erősödik a művészi és tudományos tapasztalatszerzésnek köszönhetően; miközben az érintettek megismerik a meglévő gazdag kulturális sokszínűséget helyben, nemzeti és nemzetek közötti szinten egyaránt.

A hálózat horvát tagja három évvel ezelőtt javasolta, hogy a kö-

zeljövőben alakítsunk ki új kapcsolatokat, s vizsgáljuk ki annak a lehetőségét, hogy közös fellépéssel miképp tudnánk előmozdítani annak ügyét, hogy a különféle, Európában és az egész világon élő Szent Márton hagyományok felkerüljenek az UNESCO Szellemi Örökség listájára. Kulturális csere, együttműködés és személyes találkozók szükségesek a hálózat tagjai és szakértői között – Magyarországról, Horvátországból, Belgiumból, Hollandiából és Franciaországból – ennek a küldetésnek a teljesítéséhez. Ebben a folyamatban fontos lépéseket jelentenek az olyan konferenciák, mint amilyen a Nemzeti Művelődési Intézet és a Szent Márton Kulturális Útvonal Magyarországi Tanácsa által közösen rendezett tanácskozás Szombathelyen.

MAARTEN VAN DITMARSCH az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ elnöke.

RIEN SPRENGER az Utrechti Szent Márton Kulturális Központ tagja, a Szent Márton parádé és a Szent Márton Kulturális Út fejlesztéséért felelős munkatárs.

SZABÓ JUDIT NIKOLETTA a Nemzeti Művelődési Intézet Kommunikációs Osztályának vezetője.

SZELLE GÁBOR a Nemzeti Művelődési Intézet Kommunikációs Osztályának munkatársa.